

אוניברסיטת בר-אילן

**השפעת התנהגות אימהות על יכולות תכנון תנועה של פעוטות עם וללא
ליקוי בעיבוד חושי באינטראקציה עם ילדן**

עדי דוד

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תשע"ז

רמת גן

ת ק צ י ר

רקע:

עבודה זו עוסקת ביכולת תכנון תנועה של **פעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי**. העבודה בודקת את השפעת התנהגות האם באינטראקציית אם-פעוט על יכולות תכנון התנועה של פעוטות אלו תוך השוואה לפעוטות בהתפתחות טיפוסית.

עיבוד חושי הינו תהליך קליטה, זיהוי ואינטגרציה של המידע החושי, ארגון המידע והפקת תגובה התנהגותית מסתגלת בהתאם לפרשנות שניתנה לגירוי. זהו תהליך דינמי ובלתי פוסק המאפשר תפקוד יעיל בסביבה. ליקוי בעיבוד החושי, משמעו קושי בקליטת הגירויים החושיים, בעיבודו ובהפקת תגובה מסתגלת. ליקוי בתכנון תנועה (דיספרקסיה התפתחותית) נגרם כתוצאה מליקוי בעיבוד חושי ולו השפעה רבה על התפקוד בחיי היומיום ועל מהלך ההתפתחות. אינטראקציה אם-ילד איכותית משפיעה לחיוב על המשחק ומאפשרת לפעוט להשתתף במשחק מאתגר ומקדם התפתחות. על אף ההשלכות הרבות של דיספרקסיה התפתחותית על התפקוד והשתתפות ילדים בחיי היומיום, ועל ההתפתחות הרגשית והחברתית של פעוטות, קיים מחקר מועט בתחום בגיל הרך וחסר תיאור קליני כיצד נראית לקות זו בגילאים הצעירים מאוד וכיצד היא מושפעת מאיכות האינטראקציה של הפעוט עם אמו בעת משחק.

מטרות המחקר:

לבחון ולהשוות מיומנויות תכנון תנועה של פעוטות בגילאי 12-18 חודשים עם וללא ליקוי בעיבוד חושי וכיצד מיומנויות אלו מושפעות מהתנהגות האם במהלך אינטראקציה.

שיטת המחקר:

במחקר השתתפו 66 פעוטות ואימהותיהם, מתוכם 37 פעוטות עם התפתחות טיפוסית ו-29 פעוטות עם סימנים ראשוניים לליקוי בעיבוד חושי, בגילאי 12-18 חודשים. פעוטות בקבוצת המחקר, להלן קבוצת פעוטות עם סימנים ראשוניים לליקוי בעיבוד חושי, קיבלו ציון בלתי תקין בלפחות שניים מהכלים הבאים:

1. Infant / Toddler Symptoms Checklist
2. TSFI-Test of Sensory Function in Infants
3. Infant / Toddler Sensory Profile

פעוטות בקבוצת הביקורת (להלן קבוצת התפתחות טיפוסית) היו כאלה שקיבלו ציון תקין בשלושת הכלים. במחקר הנוכחי נבדקו מדדים המתייחסים לשני תחומים עיקריים: הערכת התנהגויות המייצגות יכולות תכנון תנועה (על ידי כלי תצפיתי שפותח לצורך מחקר זה) והערכת איכות אינטראקציית אם-פעוט (נעשה באמצעות קידוד אינטראקציית משחק חופשי במשך 10 דקות שנותחה על פי שיטת ה- OMI).

תוצאות המחקר:

ממצאי המחקר מעידים על הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות ביכולת תכנון תנועה של הפעוטות בעת האינטראקציה עם האם, וכן הבדלים תואמים באיכות האינטראקציה עם האם. פעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי הראו פחות התנהגויות המעידות על תכנון תנועה יעיל: הם חיקו פחות את האם, פחות יזמו פעילות מטרית, מניפולציה עם חפצים ושימוש יצירתי בחפצים, וכן ביצעו פחות פעולות לפי הוראה מילולית. זאת ועוד, משחקם היה קצר יותר, הם התקשו להתמודד עם קושי ולבצע פעילות מוטורית בקצב תואם, על פי הרצף הנכון ולהבין את מטרת המשחק או החפץ, השתפרו פחות בביצוע לאחר התנסות, וכן משחקם אופיין בפחות חקירה וסקרנות. ההבדלים היו מובהקים יותר בין בנים בשתי הקבוצות. אימהות לפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי נתנו בזמן אינטראקציה פחות תיווך מסוג מתן תחושת יכולת ותיווך מסוג משמעות, אף כי נותרו הבדלים מובהקים בין הקבוצות במשתני תכנון תנועה רבים גם מעבר להתנהגות האם והמגדר.

מסקנות:

ממצאי המחקר הנוכחי תורמים להבנת המאפיינים של דיספרקסיה התפתחותית כפי שהם באים לידי ביטוי באוכלוסיית פעוטות צעירים. ייחודו של המחקר הנוכחי הוא בכך שהוא הראשון לבחון את יכולות תכנון תנועה של פעוטות צעירים תוך התייחסות למאפייני אינטראקציה משחקית אם-פעוט. המחקר הנוכחי תומך בטענה כי קיים קשר בין איכות התיווך האימהי ואיכות המשחק של הפעוט בהתייחס למרכיבים של תכנון תנועה וההשפעה של אלו על מהלך ההתפתחות. המחקר הנוכחי מציע פלטפורמה להערכת מיומנויות תכנון תנועה במהלך אינטראקציה משחקית וממחיש את החשיבות של איתור וטיפול מוקדמים. חידוש נוסף במחקר זה הינו ההתייחסות לחשיבות האינטראקציה המשחקית אם-פעוט בהתייחס ליכולות תכנון תנועה בגיל הרך.